

УДК 811.111

ПЕРЕКЛАД ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Конєва М.З., викладач кафедри
методики та практики викладання іноземної мови
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті розглянуто найбільш ефективні способи перекладу фразеологічних одиниць в англійському художньому тексті, що є одним із найскладніших завдань у перекладознавстві. Визначено основну проблему під час перекладу фразеологічних одиниць, яка полягає в тому, що вони несуть у собі певне стилістичне забарвлення, експресію, які залежать від контексту та не можуть бути передбачені словником. Досліджено та проаналізовано способи перекладу фразеологізмів, виявлено їх особливості та найбільш проблемні аспекти.

Ключові слова: фразеологізм, художній текст, переклад, трансформація, еквівалент, аналог, опис, калькування, контекстуальна заміна.

В статье рассмотрены наиболее эффективные способы перевода фразеологических единиц в английском художественном тексте, что является непростой задачей в переводоведении. Определена основная проблема при переводе фразеологических единиц, которая заключается в том, что они несут в себе определенную стилистическую окраску, экспрессию, которые зависят от контекста и не могут быть предусмотрены словарем. Исследованы и проанализированы способы перевода фразеологизмов, выявлены их особенности и наиболее проблемные аспекты.

Ключевые слова: фразеологизм, художественный текст, перевод, трансформация, эквивалент, аналог, описание, калькирование, контекстуальная замена.

Koneva M.Z. TRANSLATION OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN ARTISTIC TEXT

Phraseology is one of the brightest and most effective means of language. Phraseologisms not only reflect the presentation of the people about the world and its specific mental characteristics, but also the complexity and versatility of the language. That is why they are difficult to understand and translate while working with the vocabulary of English fiction.

The founder of the theory of phraseology is the Swiss linguist S. Ballie. B. Larin was the first scientist who raised the question of phraseology as a linguistic discipline.

The study of the problem of the translation of phraseological units is devoted to the works of B. Ajnyuk, S. Akhmanova, V. Vinogradov, P. Goretsky, V. Zhukov, R. Zorivchak, M. Kopylenko, V. Kononenko, Z. Popova, A. Reichshtein, V. Teli and others.

Phraseological units are of different kinds, and they are often used mainly in artistic works, although in texts of other genres they may also be present. Scientists (I. Arnold, O. Mushnin, R. Zorivchak, Y. Retsker, V. Dykan, V. Vinogradov, T. Kazakova) distinguish the following methods of translation of stable phrasal combinations: translation with the help of the equivalent, by analog, tracing, descriptive translation, contextual replacement.

The best way to translate phraseology is to use the phraseological equivalent, that is, the use of the phraseologism in the language of translation. Number of full-equivalents is relatively small. The phraseological analogue is a relative equivalent with a complete or partial replacement of the image, which may be as close as there, and have nothing to do with it. If the translator tries to preserve the imagery of the original in the translation of phraseology, which has no equivalent or analogue in the native language, then the method of verbatim transmission of the image (calcination) is used. The descriptive translation is reduced to the translation of not the phraseology itself, but its interpretation by means of explanation, description, comparison. If a translator tries to find such a Ukrainian phraseologism, which, although it does not answer the meaning of English phraseology, but accurately conveys its content in a particular context, I use the method of contextual replacement.

So, there are few ways to translate phraseological units. This is what prompts researchers and translators to find the most optimal solution to this problem. Each literary context is unique, so it is very difficult to talk about a certain standardization in this matter.

Key words: phraseology, artistic text, translation, transformation, equivalent, analogue, description, tracing, contextual replacement.

Постановка проблеми. Найяскравішим і найбільш дієвим із засобів мови є фразеологія. Головними якостями фразеологізмів є метафоричність, експресивність та емоційність, за допомогою яких мова набуває образності та виразності. Фразеологізми віддзеркалюють усю складність і багатогранність нашої мови, уявлення люду про світ та його

різноманітні особливості. Саме тому вони становлять труднощі для розуміння і перекладу під час роботи з лексикою англійської художньої літератури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання фразеології трактуються переважно в граматиці та роботах зі стилістики. Родоначалником теорії фразеології є

швейцарський лінгвіст Ш. Баллі. До основних понять фразеології як лінгвістичної дисципліни в першу чергу відносяться фразеологічні одиниці як стійкі фразеологічні звороти [2, с. 51].

Слід відмітити, що фразеологію багато лінгвістів сучасності вважають самостійною лінгвістичною дисципліною. Першим вченим, хто розглядав фразеологію як окрему лінгвістичну дисципліну, був Б. Ларін. Він писав, що «фразеологія як лінгвістична дисципліна знаходиться ще у стадії «прихованого розвитку», але вона не сформувалась як зрілий плід підготовчих праць. ...А виділення такої дисципліни вже необхідне, бо всім зрозуміла дилетантська безпорадність, різнобій і безуспішність випадкового розбору цього матеріалу в лексикографії, стилістиці, синтаксисі» [9, с. 5].

Фразеологічні одиниці дають можливість у художньому тексті не перекладати їх дослівно, а, посилюючи естетичний аспект мови, сприймати їх переосмислено. Як різні відтінки кольорів, ідіоми не тільки передають інформаційний складник мови, а також доповнюють наш світ і наше життя чутливо-інтуїтивними описами. На думку Л. Сміта, фразеологічні одиниці в художньому тексті «особливо потрібні в емоційному, схвильованому мовленні: образність та метафоричність надають їм виразності, енергії» [11, с. 2].

Інтенсивність дослідження та значний інтерес мовознавців до проблеми перекладу фразеологічних одиниць виявляються у працях Б. Ажнюка, С. Ахманової, Р. Будагова, О. Бабкіна, В. Виноградова, П. Горещького, В. Жукова, Р. Зорівчака, М. Копиленка, В. Кононенка, З. Попової, А. Райхштейна, В. Телія, О. Чередниченка та багатьох інших. Однак, на нашу думку, потребує додаткової уваги розгляд способів та видів перекладу фразеологічних одиниць в англійській художній літературі.

Мета статті – дослідити основні способи перекладу фразеологізмів у художньому англійському тексті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо декілька тверджень стосовно фразеологізмів та їх перекладу.

Фразеологізм, на думку І. Єрьоменка, подібно до слова є знаком у мові з притаманними йому компонентами семантичного трикутника: звуковим оформленням, денотатом і сигніфікатом [6, с. 108]. Отже, процес перекладу фразеологізму можна уявити у вигляді пошуку найкращого звукового оформлення

в мові для перекладу відповідного знаку, де відомий денотат і сигніфікат.

Різноманіття фразеологічних одиниць дає можливість уживати їх не тільки в художніх творах, а й у текстах інших жанрів. Використання фразеологізмів у художньому тексті зумовлено, з одного боку, потребою, з іншого – їх функцією [3, с. 1]. На думку І. Арнольд, основною стилістичною функцією фразеологізмів є образність, що зумовлюється також і власною природою фразеологічної одиниці, адже для того, щоб вираз запам'ятали і повторювали, він має бути образним і ритмічним [1, с. 310].

На думку О. Мушніної, фразеологізми несуть експресивно-образну функцію. Саме тому під час перекладу вкрай важливо добирати відповідний фразеологізм, який би зміг передати не тільки зміст у мові перекладу, але й образність автентичного фразеологізму [10, с. 185]. Наведемо приклад: «Може бути, що це станеться ниткою Аріадни, котра виведе мене з темного лабіринту забуття (І. Франко) – It may be that this fact will become the thread of Ariadne that will lead me out of the dark labyrinth of oblivion... (I. Franko)».

У тексті з метою створення образності використовується міфологічний персонаж та алюзія на відомий в українській літературі давньогрецький міф про Тесея в лабіринті Мінотавра. Через значне поширення давньогрецьких міфів у Європі та на територіях, колонізованих вихідцями з Європи, використання цього самого образу в тексті перекладу безперечно зберігає образність самого фразеологізму. Хоча для посилення такого ефекту автор користується коментарем у глосарії, який чітко одним реченням дає інформацію про зміст даного міфу [17, с. 342]. Отже, якщо англійський читач незнайомий із цим міфом, коментар у глосарії спрямований на правильну рецепцію та сприяє розширенню аудиторії читачів тексту перекладу.

Зауважимо, що фразеологізми входять до складу так званої «перекладацької проблеми» і не є єдиним мовним засобом для створення образності, тому вважаємо за потребу розглянути переклад художніх текстів із фразеологічними одиницями окремо.

Основною особливістю перекладу фразеологічних одиниць є своєрідність інтерпретації тексту. У першу чергу, це стосується пошуку відповідного еквівалента в мові перекладу, а не перекладу в прямому сенсі. Слід зауважити, що в тому випадку, коли під перекладом фразеологізмів розуміють дослівну

передачу, – в більшості випадків вони не можуть бути перекладеними. За словами Й.-В. Гете, «в перекладі треба добиратися до неперекладного – лише тоді можна по-справжньому пізнати інший народ, іншу мову» [14, с. 3].

Аналізуючи переклад фразеологічних одиниць, Р. Зорівчак зазначає, що особливих труднощів перекладачеві завдають компоненти фразеологізмів, серед яких присутня не лише образність, експресія і багатозначність, але також і алогічність [7, с. 16]. Я. Рецкер так говорить про типові труднощі перекладу фразеологізмів: «Відповідник фразеологічної одиниці в мові перекладу може бути взагалі відсутнім, або навіть у випадку наявності він може відрізнятись у стилістичному або експресивному відношенні» [13, с. 156]. В. Дикань пояснює лексичні розбіжності у фразеології різних народів різними матеріальними світами та відношеннями до позначуваних предметів у них [5, с. 19].

Наведемо приклад одного з розглянутих текстів: «А прийде вибоїна або віз наскочить на камінь та гулькне так, що всім аж свічки в очах постають... (І. Франко) – And whenever we hit a pothole, or when the wagon hit a stone and bounced so hard that we all saw stars... (I. Franko)» [3, с. 2].

Якщо порівняти використані фразеологізми в текстах оригіналу та перекладу, то можна побачити, що для передачі еквівалентного порівняння в різних культурах використовують різні лексеми (свічки та stars), і це зумовлене різним світобаченням. На нашу думку, даний факт також пов'язаний із особливостями звичаїв та традиційних релігійних обрядів, поширених у кожній культурі (переважно це католицизм у західній частині теперішньої України у XIX ст. та різні форми протестантизму в англомовних країнах). У цілому переклад можна вважати адекватним, оскільки, незважаючи на використання різних лексем, у перекладі дібрано фразеологізм, який сприймається подібно до оригінального завдяки своєму лексичному значенню.

Говорячи про художні особливості фразеологізмів, зазначимо положення, сформульоване В.В. Виноградовим: «За умови стилістичного підходу мова в художньому творі є невіддільною від ідейного задуму письменника, а також від характерів дійових осіб, від тієї творчої особистості» [3, с. 105].

У процесі використання відповідної фразеологічної одиниці змінюється її форма та зміст. Мова йде в такому випадку про використання структурно-семантичної трансфор-

мації, яка несе за собою зміни компонентного складу або морфологічні перетворення компонентів із метою надання фразеологічним одиницям виразності, експресивності та емоційності. Прикладом такої трансформації є заміна компоненту, а саме іменники замінюються у стійких порівняннях, дієслова – в дієслівних фразеологізмах, прикметники – у фразеологічних одиницях різного типу. Розширення змісту фразеологізмів виникає за рахунок уведення прикметників та прислівників, які допомагають посилити та уточнити їх значення.

Отже, трансформації фразеологічних одиниць, які виникають у процесі їх функціонування в мові, є завжди цілеспрямованими та здійснюються з певним комунікативним і стилістичним завданням. Так, Ш. Балі зазначав: «Якщо вчений або інженер змінює мову для того, щоб «знеособити» її, зробити більш логічною, поглибленою, то письменник перебудує її, щоб зробити придатною для вираження суто індивідуальної думки, тобто ефективного та естетичного змісту» [2, с. 280].

Можна погодитись із Т. Казаковою, яка зазначає, що специфіку фразеологізму зумовлює часткова або повна невідповідність плану змісту та плану вираження [8, с. 107], що, у свою чергу, впливає на вибір прийомів та засобів перекладу фразеологізмів.

Науковці виділяють фразеологічний та нефразеологічний шляхи перекладу стійких словосполучень [12, с. 1].

Фразеологічний прийом включає в себе переклад за допомогою еквівалента та переклад за допомогою аналога. Серед нефразеологічних прийомів перекладу розповсюдженими є калькування, описовий переклад та контекстуальна заміна. Розглянемо детальніше кожен із прийомів [11, с. 2].

Найефективнішим прийомом перекладу фразеологічних одиниць є використання відповідного фразеологізму в мові перекладу – *фразеологічного еквіваленту*, – оскільки це гарантує не лише передачу змісту, а й відтворення образності та експресивності виразу англійської мови. Кількість повних еквівалентів порівняно невелика, оскільки носії англійської та української мов мають різний світогляд та культуру.

Розглянемо такий уривок: «She looks as quiet as a mouse. There's something rather striking about her» [15, с. 106]. Переклад наведеного уривку звучить так: «Вона спокійна, як миша. Але все ж таки в її зовнішності є щось привабливе». У цьому випадку англійська фразео-

логічна одиниця збігається з українською за стилістичною спрямованістю, образністю, лексичним складом та граматичною структурою, тому очевидним є наявність повного еквіваленту під час перекладу [11, с. 2].

Наведемо приклади повних еквівалентів: *make black white* – робити чорне білим; *an old dog will learn no new tricks* – старого пса новим фокусам не навчиш; *there is no smoke without fire* – немає диму без вогню [11, с. 2].

Що стосується часткових еквівалентів, то вони часто застосовуються під час перекладу. Значення фразеологізмів передається за допомогою виразу, схожого за структурою і лексичним набором. Наприклад: *make one turning rave* – примусити когось перевернутися в труні; *to promise wonders, to promise the moon* – обіцяти золоті гори; *to buy pig in a poke* – купити kota в мішку.

У процесі використання засобу часткового лексичного еквіваленту щодо англійських фразеологічних одиниць простежується збіг за стилістичною спрямованістю та значенням, але водночас наявна відмінність в образності. Наприклад: «When the dance ended, they stopped just by the spot where miss Cecwick was sitting. Florence and Dorothy were both dancing, but Jeremy who did not dance was standing by her looking surly as a bear with a sore head» [18, с. 201]. Переклад речення звучить так: «Коли танок закінчився, вони зупинилися якраз у тому місці, де сиділа міс Чесвік, Флоренс та Дороті, обидві танцювали, а Джеремі, який не танцював, стояв біля неї, ображений, як сич» [14, с. 2].

Частковий граматичний еквівалент характеризується збігом англійського фразеологізму з його перекладом за значенням стилістичної спрямованості та образності, але відмінним за граматичною структурою, наприклад: «He said he didn't believe in punishing a man for his activities on behalf of the workers, and that if I would show up at the traving dock he would give me a job. I never looked a gift horse in the mouth, and jumped at this chance of getting back into the shipyard again» [19, с. 97]. Переклад речення звучить так: «Він сказав мені, що засуджує покарання людей за діяльність, спрямовану на захист робітників, додавши при цьому, що якщо я зайду в док Грейвінга, то він улаштує мене на роботу. Дарованому коневі в зуби не дивляться, і я одразу вчепився в цю можливість на судноверф». У даному прикладі простежуються граматичні зміни у процесі перекладу фразеологізмів, а саме заміна Past Simple на Present simple [14, с. 2].

Фразеологічний аналог – це відносний еквівалент із повною або частковою заміною образу, що може бути як близьким, там і не мати нічого спільного. Наприклад: *absence makes the heart grow fonder* – відстань посилює почуття; *ill news travels fast* – погані вісті не лежать на місці; *a friend in need is a friend indeed* – при горі та в лиху годину пізнаєш вірну людину. Кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають за змістом та образністю в англійській та рідній мовах, порівняно невелика. Значно частіше перекладачеві потрібно використовувати український фразеологізм, аналогічний за змістом англійському, але який базується на іншому образі [14, с. 1].

Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу під час перекладу фразеологізму, який не має ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до *дослівної передачі образу (калькування)*. Такий спосіб може бути застосований у тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем і не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови [12, с. 2]. Наприклад: *one swallow does not make a summer* – одна ластівка не робить літа; *do the business* – робити діло.

Хоча калькування свідчить про не досить високий рівень перекладу, Р. Зорівчак зауважує, що цей прийом є досить вагомим, тому що зберігає всю національну специфіку фразеологізму, ілюструючи спосіб мислення іншого етносу, адже читач повинен постійно відчувати, що він читає іншомовний твір, у якому присутня специфіка іншої культури, реалії іншого життя [7, с. 82].

Говорячи про дослівний переклад, зазначимо, що його умісність залежить від контексту, наприклад: «Members of Parliament and ladies of fashion, like himself and Fleur... now and then... going for each other like Kilkenny cats» [16, с. 156]. Переклад речення звучить так: «Члени парламенту та світські жінки, як він сам та Флер, зчіпляються один з одним не на життя, а на смерть». У наведеному прикладі фразеологічний вираз «Kilkenny cats» має відношення до легенди про жорстоку боротьбу між «Kilkenny» та «Irish» towns у XVII столітті. Фразеологічний вираз перекладається дослівно, зберігаючи за собою національний характер англійської мови [14, с. 1].

Нефразеологічний переклад полягає в передачі фразеологічної одиниці мови оригіналу за допомогою лексичних засобів

і, як правило, призводить до часткової або повної втрати відтінків значення і образності.

Про лексичний переклад говорять у тому випадку, якщо даний фразеологізм перекладено певними лексичними засобами – словом або вільним словосполученням. Такий переклад називають *описовим*.

Описовий переклад зводиться до перекладу не самого фразеологізму, а його тлумачення. Сюди відносимо: пояснення, опис, порівняння, що повинні не тільки передавати зміст у максимально зрозумілій формі, а й відбивати метафоричність, експресію, стилістичне забарвлення. Наприклад: *one man's meat is another man's poison* – про смаки не сперечаються; *make two bites of the cherry* – ділитися чимось дуже малим.

Контекстуальні заміни під час перекладу фразеологічних одиниць використовуються перекладачем, якщо він намагається знайти такий український фразеологізм, який, хоча і не відповідає значенню англійського фразеологізму, але з достатньою точністю передає його зміст у конкретному контексті. Наприклад: *you never know what you can do till you try* – очі бояться, а руки роблять; *dog does not eat dog* – собака собаці хвоста не відкусить; *let well alone* – не буди лихо, поки воно спить.

До фразеологічних зворотів відносяться також і крилаті вирази та посилення, що широко вживаються в різних типах мовлення та стилях мови, а саме цитати літературного характеру, біблеїзми, висловлювання історичних осіб тощо. Під час їх передачі перекладач повинен керуватися традицією, що існує в українській мові, незалежно від словникового значення слів, що входять до складу виразу. Тут часто спостерігається розходження між українською та англійською мовами. Одне і те ж слово, що входить до складу різних виразів в англійській мові, може вимагати перекладу різними словами у зв'язку з усталеною в українській мові традицією [11, с. 3].

Отже, існують такі способи перекладу фразеологічних одиниць у художньому тексті: фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, описовий переклад, контекстуальні заміни та калькування. Слід пам'ятати, що переклад фразеологічних одиниць – це справа не тільки перекладацької техніки, а й перекладацького мистецтва. Вмілий перекладач повинен добре володіти всіма ресурсами рідної мови і знати звичаї, традиції, культуру народу, а також уявляти, як би було названо ті чи інші явища в його мові. Тому він має висту-

пати, перш за все, в ролі філолога, словолюба, а також психолога, етнолога й історика.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проаналізувавши особливості фразеологічних одиниць та способи їх перекладу, можна дійти висновку, що фразеологія як наука посідає особливе місце в лінгвістиці та претендує на окремий мовний рівень. Дослідження способів перекладу фразеологізмів дало змогу визначити найбільш ефективний, а саме фразеологічний еквівалент, який гарантує не лише передачу змісту, а й відтворення образності та експресивності виразу англійської мови. Однак таких еквівалентів досить мало, тому перекладач часто застосовує фразеологічний аналог як відносний еквівалент із повною або частковою заміною образу, що може бути як близьким, там і не мати нічого спільного. У тому випадку, коли перекладач намагається зберегти образність оригіналу під час перекладу фразеологізму, який не має ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, він вдається до дослівного перекладу (калькування). Використання описового перекладу зводиться до перекладу не самого фразеологізму, а його тлумачення за допомогою лексичних засобів. Якщо в мові перекладу немає необхідного словникового відповідника, або з певних причин у перекладі не можна використовувати значення, наявне в оригіналі, перекладач використовує контекстуальні заміни фразеологізму, який достатньо точно передає його зміст у конкретному контексті.

Зазначимо, що наявність таких способів перекладу фразеологічних одиниць небагато. Саме це спонукає дослідників та перекладачів до пошуку найбільш оптимального розв'язання цієї проблеми. Кожен літературний контекст є унікальним, тому дуже важко говорити про певну стандартизацію в цьому питанні. Перспективою для подальших досліджень цього питання є більш поглиблений аналіз даної проблеми та пошук нових способів перекладу фразеологічних одиниць.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арнольд И.В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность: Сб. статей / П.Е. Бухаркин (науч.ред.); Санкт-Петербургский гос. ун-т. С.Пб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1999. 444 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика. М.: Изд-во Иностранной Литературы, 1995. 416 с.
3. Відхилення від авторського мовостилію при перекладі фразеологізмів (на матеріалі перекладів Роми Франко).

- Наукові записки. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/18424/1/A_Kozachuk_NZ_23_IF.pdf (дата звернення 16.10.2018).
4. Влахов С.И. Непереводимое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. 342 с.
 5. Дикань В.В. Коннотативна нерівноцінність англійських та українських фразеологічних одиниць // Методологічні проблеми перекладу на сучасному етапі: зб. наук. пр. / С.О. Швачко та ін.; Сумський держ. ун-т, Запорізький держ. ун-т. Суми: Видавництво СумДУ, 1999. С. 19–21.
 6. Єрьоменко І.В. Особливості перекладу фразеологічних одиниць художнього твору російською мовою (на матеріалі роману Е.Т.А. Гофманна «Житейские воззрения кота Мурра») // Каразінські 264 читання: Людина. Мова. Комунікація: Тези доповідей XII наукової конференції з міжнародною участю. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. С. 108.
 7. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Л.: Вид-во Львів. ун-ту, 1989. 216 с.
 8. Казакова Т.Н. Практические основы перевода. СПб.: Изд-во «Союз», 2000. 127 с.
 9. Ларін Б.А. Про методи вивчення фразеологічних сполучень / В кн.: «Наукова сесія ЛДУ 1953-1954». Тези доповідей по секції філолог. наук. Л., 1954. С. 5.
 10. Мушніна О.О. Особливості відтворення фразеологічних одиниць при перекладі наукової та художньої прози // Міжкультурна комунікація. Теорія і практика перекладу. К.: Видавничий Дім Дм. Бураго, 2003. С. 182–190.
 11. Основні шляхи перекладу фразеологізмів українською мовою. Наука. Освіта. Молодь: веб-сайт. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_2/16.pdf (дата звернення 16.10.2018).
 12. Основні шляхи перекладу фразеологічних одиниць / Наше читиво: веб-сайт. URL: <http://nashe-chtivo.ru/fo4.html> (дата звернення 17.10.2018).
 13. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвист. теории перевода. М.: Международные отношения, 1974. 216 с.
 14. Способи перекладу фразеологічних одиниць в англійському художньому тексті. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: веб-сайт. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2014/n45/100.pdf> (дата звернення 17.10.2018).
 15. Eliot G. Adam Bede. N.Y.: Longmans Green and Co, 1962. 203 p.
 16. Galsworthy J. The Silver Spoon. N.Y.: Headline Book Publishing, 2008. 291 p.
 17. Glossary / Compiled by R. Franko // Passion's Bitter Cup: selected prose fiction / by Mykola Chernyavsky ... [et al.] / R. Franko (transl.); S. Morris (ed.). Toronto, Language Lanterns Publications, 2004. P. 342–345.
 18. Haggard H. The Witch's Head. N.Y.: Ulan Press, 2011. 318 p.
 19. Pollitt H. Serving My Time: an Apprenticeship to Politics / H. Pollitt. L.: Lawrence & Wishart Ltd, 1940. 256 p.